

AKADEMICKI INKUBATOR
PRZEDSIĘBIORCZOŚCI
UNIWERSYTETU OPOLSKIEGO

Strategia wdrażania projektu innowacyjnego

Wypracowanie metod zmniejszania
emigracji zarobkowej i wspierania powrotu
migrantów na polski rynek pracy

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

**UNIWERSYTET
OPOLSKI**

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego KAPITAŁ LUDZKI na lata 2007-2013

Projekt realizowany przez Uniwersytet Opolski

pn. „Wypracowanie metod zmniejszania emigracji zarobkowej i wspierania powrotu migrantów na polski rynek pracy”

I. Uzasadnienie

1. Czy uzasadnienie realizacji projektu zostało poparte wynikami analiz i badań, zrealizowanych w I etapie?
2. Czy wyniki analiz i badań, zrealizowanych w I etapie potwierdzają potrzebę realizacji projektu?

Przeprowadzone w I etapie realizacji projektu analizy z wykorzystaniem metody analizy danych zastanych *Desk Research*, badań pilotażowych oraz wiedzy eksperckiej pozwoliły na wysunięcie szeregu istotnych wniosków, które potwierdzają wskazaną we wniosku potrzebę podjęcia działań praktycznych mogących wpłynąć na skalę racjonalnej emigracji zarobkowej, a zwłaszcza na system efektywnej reemigracji. Przede wszystkim województwo opolskie należy do **nielicznych obszarów w kraju**, które charakteryzują się **ugruntowaną tradycją odpływu migracyjnego i dobrze rozwiniętymi sieciami powiązań migracyjnych, jednocześnie też procesy migracyjne stały się w nim istotnym czynnikiem rozwoju społeczno – gospodarczego**. W odniesieniu do województwa opolskiego po raz pierwszy użyto też terminu **region migracyjny**. Dane statystyczne (GUS) wskazują, że na obszarze tym ma miejsce zdecydowanie bardziej intensywny spadek poziomu zaludnienia aniżeli w kraju, jednocześnie też skala emigracji jest wciąż znacząca. Mimo, że prognozy (GUS) wskazują, iż po 2020 r. w województwie opolskim będziemy mieli do czynienia z procesem systematycznego spadku skali emigracji, to długotrwały jej charakter, szeroki wymiar oraz określone konsekwencje społeczno - ekonomiczne, widoczne zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i na poziomie regionu, **w sposób wyraźny wciąż będą wpływały na procesy społeczno - demograficzne oraz gospodarcze w regionie opolskim**. Jednocześnie z badań prowadzonych w regionie wynika, że w ostatnim czasie powróciło ponad 25 tys. osób, natomiast do 2013 r. należy się spodziewać powrotu dalszych 20 – 82 tys. osób.

W tej sytuacji potrzeba podjęcia działań praktycznych mogących wpłynąć na skalę racjonalnej emigracji zarobkowej i zachęcić do efektywnej reemigracji w tego typu regionie emigracyjnym jakim jest Śląsk Opolski nabiera szczególnego znaczenia. Jednocześnie przypadki migracji powrotnych w wielu krajach (np. Irlandii i Hiszpanii) wskazują, że migranci najczęściej wracają do tych samych regionów, z których wyjechali. Dla decydentów oznacza to, że w tych regionach, gdzie emigracja jest najliczniejsza, należałoby zainteresować się losem powracających oraz szczególnie tam przygotować administrację do sprostania temu wyzwaniu.

Migracje powrotne powinny być więc zarządzane również na poziomie regionalnym, a nawet lokalnym. Nie chodzi przy tym jedynie o informacje ze strony państwowych urzędów na temat sytuacji w regionie i sygnały przekonujące, że powrót może być rozsądnym i opłacalnym rozwiązaniem, lecz o **szersze i spójne działania** wspomagające prawidłową obsługę i adaptację reemigranta w regionie. Należy dodać, że projekty dotychczas realizowane w regionie opolskim opierają się przede wszystkim na analizach realizowanych wśród obecnych emigrantów, ewentualnie będących w przyszłości reemigrantami czyli potencjalnych powracających. **Brakuje natomiast działań wynikających z potrzeb osób, które już powróciły do regionu opolskiego z pobytu za granicą czyli rzeczywistych reemigrantów**. Projekt niniejszy skupia się więc na tej grupie i proponuje nie tyle doraźną pomoc organizacyjną adresowaną jako „dobre rady” dla reemigranta, lecz raczej **stworzenie systemu powiązań i współpracy pomiędzy określonymi instytucjami zaangażowanymi w proces kreowania efektywnych powrotów** tj. takich, które

kończą się efektywną reintegracją, zwłaszcza reintegracją na rynku pracy. Należy dodać, że w skali kraju pojawiają się coraz liczniejsze przykłady proponowanych przedsięwzięć w tym zakresie. **W regionie opolskim jest to jednak wciąż wyraźna luka.** Nie tyle jednak sam problem reemigracji był tu pomijany, bowiem pierwsze prace z tego zakresu powstały już na pocz. lat 90. XX w., lecz jak do tej pory niewiele pojawiło się propozycji i rozwiązań praktycznych skierowanych do grupy rzeczywistych reemigrantów. Jednocześnie, te propozycje, które zarówno w skali kraju, jak i w skali województwa opolskiego pojawiły się, cechuje:

- **doraźny charakter** - nie przewidują one rozwiązań o charakterze usystematyzowanym, ale krótkotrwałe oddziaływanie na zminimalizowanie chwilowych odchyłeń od stanu stabilizacji, ponadto żadne z dotychczasowych działań nie jest ukierunkowane szczególnie na kompleksową pomoc reemigrantom,
- **nieadekwatny wymiar** - pomoc otrzymywana przez osoby powracające z emigracji jest bardzo często nieadekwatna do ich oczekiwań oraz bieżących potrzeb, a ponadto otrzymywane informacje są zawiłe i mało czytelne w kontekście występującego szumu informacyjnego,
- **są odosobnione i niespójne** - instytucje mające na celu wsparcie reemigrantów często zmuszone są samodzielnie podejmować inicjatywę związaną z obsługą, wsparciem i pomocą reemigrantowi, co wynika z braku zakresu wydzielonych kompetencji i współdziałania tych jednostek ze sobą, a w efekcie
- w efekcie podejmowane są **bardzo rozproszone działania** wobec reemigrantów.

Tego typu sytuacja często prowadzi do frustracji osób powracających z emigracji i ich zniechęcenia oraz rozczarowania powrotem i sytuacją w kraju. W efekcie sytuacja ta prowadzi często do decyzji o ponownej emigracji, ale tym razem – z bardzo dużym prawdopodobieństwem - już bez szans na powrót. Badania pilotażowe pokazały, że **emigranci i reemigranci często są osobami, które „należy poprowadzić za rękę”**. Decyzję powrotu i aklimatyzacji ograniczają u nich nie tylko czynniki posiadające wymiar ekonomiczny. Bardzo często to: • **brak rozeznania i wiedzy w zakresie warunków prowadzenia działalności gospodarczej**, • **nieznajomość aktualnych warunków rozwojowych**, • **postawa nie innowacyjna** sprowadzająca się do braku pomysłu co do swojej przyszłości w kraju i regionie również są czynnikami ograniczającymi powroty, a zwłaszcza ograniczającymi przedsiębiorczość wśród reemigrantów. Długotrwała nieobecność w miejscu pochodzenia uniemożliwia zaobserwowanie istniejących na lokalnym rynku pracy luk inwestycyjnych i tym samym istotnie utrudnia podjęcie decyzji o zagospodarowaniu określonych segmentów lokalnej czy regionalnej struktury gospodarczej. Z tych uwarunkowań wynika nie tylko brak wiedzy i wystarczających informacji w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej, lecz przede wszystkim niemożność wykreowania pomysłu na działalność gospodarczą czy szerzej brak pomysłu co do swojej przyszłości po powrocie do regionu. W efekcie: • **przedłużająca się nieobecność w kraju**, • **słabnący kontakt z sytuacją gospodarczą oraz społeczną regionu i państwa**, • **pogłębiająca się nieznajomość warunków na rynku pracy**, • **zanikające związki ze znajomymi i przyjaciółmi** mocno ograniczają możliwość zmiany układu migracyjnego na lokalną inicjatywę gospodarczą, a zwłaszcza szanse sukcesu

związanego z powrotem.

Skala opisanego zjawiska dotyka bez wyjątku całe województwo opolskie. Specyficzny w skali kraju i stosowany w opolskich badaniach migracyjnych podział na gminy „autochtoniczne” i „napływowe” jest jednak w tym przypadku konieczny, gdyż na tych obszarach odmienne są **tradycje migracyjne i ich uwarunkowania**, różne jest też **nasilenie emigracji i jej kierunki, cechy społeczno – demograficzne migrantów**, zróżnicowane są też stosowane przez nich **strategie migracyjne i reemigracyjne**. Z tego powodu testowanie proponowanych rozwiązań realizowane będzie przede wszystkim w oparciu o te zróżnicowania (osobno w powiecie autochtonicznym i osobno w powiecie napływowym), z drugiej strony także w odniesieniu do (wyodrębnionych w badaniach) zróżnicowanych grup reemigrantów, tj. osób, które po powrocie są szczególnie aktywne na rynku pracy („aktorów zmiany”) oraz takich, które po powrocie mają problemy ze znalezieniem pracy (bezrobotnych).

II. Cel wprowadzenia innowacji

3. Czy cel projektu jest taki sam, jak we wniosku o dofinansowanie?
4. Czy wskaźniki są właściwie zdefiniowane?
5. Czy wartości docelowe wskaźników celu i sposób ich pomiaru oraz źródło weryfikacji zostały określone prawidłowo (odpowiednio do celu)?

Jaki będzie pożądaný stan docelowy po wprowadzeniu innowacji

Celem głównym projektu jest opracowanie i testowanie narzędzi (rozwiązań) **zwiększających skuteczność działań w zakresie zmniejszenia emigracji zarobkowej, a zwłaszcza wspierania powrotu migrantów do regionu i ich efektywnej reintegracji, przede wszystkim na regionalnym rynku pracy.** Realizacja tego celu możliwa będzie dzięki realizacji celów szczegółowych projektu, które skoncentrowane są na:

- **uzupełnieniu i zaktualizowaniu** (poszerzeniu, pogłębieniu) wiedzy,
- **opracowaniu dokumentu o charakterze ogólnym** (modelowy schemat postępowania) dla poszczególnych partnerów (Mapa Drogowa Reemigracji)
- **wypracowaniu wzorcowej sieci współpracy podmiotów** zaangażowanych we współpracę z reemigrantami (Rozkład Jazdy).

Przedstawione cele tworzą spójny obraz postępowania, który ogniskuje się na problematyce reemigracji w odniesieniu do poszczególnych grup docelowych, czyli zarówno reemigrantów, jak i instytucji, z którymi się oni stykają.

W jaki sposób będzie można zweryfikować, czy cel ten został osiągnięty (skąd będą czerpane dane do weryfikacji, w jaki sposób będzie można dokonać pomiaru, jakie wskaźniki będą stosowane do weryfikacji osiągnięcia celu i jako ich wartość świadczą będzie o jego osiągnięciu)

O sukcesie w realizacji przedsięwzięcia świadczyć będzie osiągnięcie następujących wskaźników (mierzone w trakcie realizacji projektu oraz bezpośrednio po jego zakończeniu):

- Liczba wypracowanych i wdrożonych schematów działań – 1 szt. (powstanie dokumentu Mapa Drogowa)
- Liczba opracowanych poradników dla migrantów/reemigrantów - 1 szt. (powstanie dokumentu Poradnik Reemigranta)
- Liczba osób przeszkolonych, które uzyskały nowe kwalifikacje w zakresie prowadzenia warsztatów interdyscyplinarnych - 20 osób (listy obecności);
- Liczba osób korzystających z informacji na stronie internetowej projektu - w trakcie trwania projektu - 500 osób (liczba wejść na stronę WWW);
- Liczba osób, które uzyskały nową wiedzę dzięki udziałowi w fazie testowania - 240 osób - 60 os. szkolenia, 60 os warsztaty, 120 warsztaty interdyscyplinarne (wyniki ankiety podsumowującej warsztaty);
- Liczba raportów badawczych opracowanych w ramach realizacji projektu – 2 (liczba opublikowanych i upowszechnionych raportów)

III. Opis innowacji, w tym produktu finalnego

6. Czy przedstawiona innowacja została opisana kompleksowo, z uwzględnieniem wszystkich wymaganych elementów?

Realizacja projektu stanowi propozycję, która nigdy dotąd nie była podejmowana na poziomie regionalnym. Proponowane narzędzia oddziaływania, zakres oraz grupy docelowe stanowią innowacyjne podejście do problematyki migracyjnej na poziomie pojedynczego województwa. Jak wskazano, o ile w skali kraju pojawiają się coraz liczniejsze przykłady przedsięwzięć w tym zakresie (choć nie są one elementem całego systemu działań, lecz posiadają raczej rozproszony, a nawet przypadkowy charakter), o tyle w **regionie opolskim jest to wciąż wyraźna luka**. Jak do tej pory niewiele pojawiło się propozycji skierowanych zarówno do grupy rzeczywistych reemigrantów, jak i rozwiązań adresowanych do instytucji (podmiotów) z otoczenia reemigranta. Proponowana innowacja to próba zmierzenia się z tym negatywnym zjawiskiem przy wykorzystaniu narzędzi, które mogą być wykorzystywane przez aktorów regionalnego rynku pracy do kompleksowej pomocy reemigrantowi w zakresie:

- identyfikacji potrzeb – poznanie potrzeb indywidualnych osób przybywających do dowolnego miejsca tworzącego sieć współpracy,
- udzielenia wsparcia – prawidłowe rozpoznanie potrzeb pozwala na identyfikację zbioru potencjalnych rozwiązań występujących wątpliwości i problemów,
- wskazania alternatywy – w przypadku braku możliwego rozwiązania problemu przez daną jednostkę niezbędne jest wskazanie alternatywnego rozwiązania, które rzadko kiedy ma miejsce.

Zasadniczym celem wszystkich form wsparcia reemigrantów powinno być umożliwienie im spożytkowania pozyskanego za granicą kapitału w regionie opolskim. Chodzi przede wszystkim o kapitał ekonomiczny, oszczędności zgromadzone za granicą, oraz kulturowy, czyli nowe umiejętności i doświadczenie pracy w innych środowiskach. Nie chodzi tylko o to, aby zaktywizować zawodowo reemigrantów, lecz umożliwić im wykorzystanie potencjału istniejącego w regionie opolskim.

Aby było to możliwe niezbędne jest wskazanie ujednoczonego zespołu działań jakie muszą podjąć jednostki „opiekujące się” reemigrantem. Jak wskazano, dotychczasowe propozycje są w tym kontekście odosobnione i tym samym niespójne, a w efekcie podejmowane działania są bardzo rozproszone. W tym kontekście, w celu kreowania mechanizmu efektywnej reemigracji, proponuje się innowacyjne rozwiązanie stworzenia systemu rozwiązań, zaleceń i rekomendacji w zakresie miejsca i roli poszczególnych instytucji w procesie efektywnej reintegracji społeczno – zawodowej reemigranta. Na ich podstawie, określone instytucje i organizacje poziomu lokalnego i regionalnego będą w stanie wspólnie współdziałać, wykorzystując ujednoczoną procedurę postępowania przeprowadzając reemigranta od potrzeby, którą zgłaszał do efektu, którego oczekiwał, w powiązaniu z potrzebami reemigranta,

tj. z uwzględnieniem jego kwalifikacji, wykształcenia, doświadczenia zawodowego, zwłaszcza tego, który pozyskał za granicą. Reemigrant z kolei powinien posiadać zaadoptowany na potrzeby regionalne przewodnik pozwalający mu na rozwiązywanie podstawowych problemów, a także sprawne poruszanie się po regionalnych instytucjach i organizacjach wsparcia.

Głównym obszarem zainteresowania w ramach projektu jest grupa reemigrantów, którzy ze względu na różne okoliczności podjęli decyzję o powrocie do regionu. Niemniej jak wykazano powyżej, aby oddziaływanie było skuteczne należy skupić się na wielopoziomym wpływie na tę grupę osób poprzez:

- oddziaływanie bezpośrednie – wykorzystywanie przez reemigrantów dedykowanych im **przewodników**, które precyzyjnie określają konieczne kroki adaptacyjne w regionie, uwzględniając specyfikę regionalną. Ponadto reemigranci uczestniczyć będą w **warsztatach** pozwalających na oddziaływanie pośrednie – skupienie się na stymulowaniu współpracy instytucji przedmiotowo i podmiotowo zaangażowanych w proces adaptacji reemigranta,
- zestaw rekomendacji (**Rozkład Jazdy**) oraz strategicznych założeń (**Mapa Drogowa**), które pozwolą na usystematyzowanie i ujednoczenie procedur postępowania z reemigrantem w regionie,
- wymianę poglądów i adaptację psychologiczną powrotu.

Podstawowym założeniem prawidłowego działania opracowanej innowacji jest zarówno jej przystępność, jak również spójność i kompletność. Przystępność oznacza, że musi być ona na niskim poziomie skomplikowania i musi wykorzystywać zarówno przystępność językową (komunikacyjność innowacji), jak również wszelkie możliwe dla danej grupy formy i kanały komunikacji. Ponadto innowacja musi być wykorzystywana jako jeden zespół spójnych narzędzi (niewykluczających się), przez co osiągane wyniki nie tylko będą synergiczne ale pozwolą na monitorowanie i ich późniejszą modyfikację samych narzędzi. Kompletność w konsekwencji oznacza, że innowacja ta musi być wykorzystywana tylko jako całość, czyli przez wszystkich wskazanych w niej odbiorców. Warunek ten stanowi najważniejszy czynnik warunkujący powodzenie w realizacji tego przedsięwzięcia. Okazuje się bowiem, że niezwykle istotnym jest aby wszystkie podmioty wskazane do jej stosowania i według tych samych zasad. Aby przełamać występujące w tym zakresie opory niezbędne będzie przeprowadzenie na etapie testowania spotkań, które pozwolą na poznanie korzyści i internalizację celów przedsięwzięcia.

Jak napisano wcześniej przyjęte w projekcie rozwiązania nie sprawią od razu, że nie będą już występować problemy adaptacyjne reemigrantów ani, że zjawisko migracji całkowicie zniknie, ale pozwoli na wypracowanie procedur i rozwiązań o charakterze systemowym, które będą miały przełożenie na długofalowe minimalizowanie tych zjawisk. Nawiązana zostanie współpraca podmiotów mających kontakt z reemigrantami, a nie prowadzących jak dotychczas współpracy i wymiany informacji między sobą. Skróci się tym samym niebezpieczeństwo zrażenia takiej osoby do występującego w regionie systemu wsparcia. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż nakłady

dotychczas poniesione na realizację projektu i wypracowane produkty mają możliwość przynieść dużo większe efekty od rozwiązań dotychczas stosowanych. Wynika to nie tylko z faktu, że są oparte na dogłębnej analizie stanu zastanego, ale także wykorzystaniu efektu synergii wykorzystującego poznanie indywidualnego charakteru problemu reemigranta (potrzeb i wymagań), które pozwolą na skuteczne zmniejszenie niebezpieczeństwa ponownej jego migracji.

Proponowanym kompleksowym rozwiązaniem, które powstanie w ramach projektu, swego rodzaju modelem funkcjonowania składającym się z wielu elementów będzie:

- **Mapa Drogowa Reemigracji** - stanowiąca całościowy schemat postępowania w sytuacji powrotu mieszkańców z emigracji zarobkowej zawierający także rekomendacje co do działań zmniejszających stopień zagrożenia dodatkowymi wyjazdami obecnych mieszkańców. Mapa drogowa jest wyrazem zgody i porozumienia aktorów regionalnych oraz lokalnych w zakresie prawidłowego wykorzystania dostępnych zasobów instytucjonalnych/osobowych/finansowych do wspólnego oddziaływania na zjawisko reemigracji. Stanowi zbiór najważniejszych wytycznych i rekomendacji pozwalających na prawidłowe współdziałanie instytucji i organizacji różnego szczebla w przypadku pojawiania się na rynku pracy reemigranta. Ze względu na stosunkowo ogólny jego charakter przewiduje się wprowadzenie dokumentów o charakterze uszczegółowionym, a mianowicie:
- **Rozkład Jazdy** - to dokument operacyjny w ramach Mapy Drogowej opisujący zalecenia i rekomendacje w zakresie postępowania poszczególnych instytucji lokalnego rynku pracy. Na jego podstawie wszelkie instytucje i organizacje poziomu lokalnego będą w stanie wspólnie współdziałać wykorzystując ujednoczoną procedurę postępowania przeprowadzając reemigranta od potrzeby, którą zgłaszał do efektu, którego oczekiwał. Rozkład jazdy zawierać będzie ponadto zestaw dobrych praktyk, które mogą na określonych przykładach rozwiązać złożone problemy postępowania.
- **Przewodnik Reemigranta** - to dokument operacyjny adresowany do osób poszukujących informacji w zakresie znalezienia określonej pomocy, poruszania się po rynku pracy i lokalnych instytucjach wsparcia. Dokument ten ma za zadanie w sposób możliwie przystępny pomóc reemigrantowi w zidentyfikowaniu potrzeb związanych z powrotem i systemu instytucji wsparcia, a następnie wskazać optymalną ścieżkę postępowania. Będzie pozbawiony administracyjnych zawiłości oraz biurokratycznego żargonu w porównaniu do dotychczas występujących instrumentów.
- **Warsztaty Interaktywne** prowadzone jako spotkania aktorów i reemigrantów w ramach lokalnego rynku pracy. Warsztaty mają za zadanie sprawdzić efektywność proponowanego rozwiązania przy wykorzystaniu wielokryterialnego podejścia m.in. procesu modelowania psychologicznego, oczekiwań itp. Warsztaty te będą zarówno narzędziem wykorzystywanym jako narzędzie realizacji zakładanych celów, jak i wykorzystane zostaną na etapie

fazy testowania, celem przygotowania osób (pracowników instytucji i organizacji będących elementami zmienionego modelu wsparcia migrantów i reemigrantów) do wdrażania wypracowanego modelu wsparcia.

- Elementem wspierającym prawidłową implementację wypracowanego narzędzia będzie zestaw procesów testowania i walidacji - Jazda Próbna, czyli sprawdzenie prawidłowości funkcjonowania poszczególnych elementów w sposób udokumentowany i zgodny z założeniami, że procedury, procesy i czynności rzeczywiście prowadzą do zaplanowanego wyniku.

IV. Plan działań w procesie testowania produktu finalnego

7. Czy przedstawiony sposób testowania gwarantuje rzetelność testu produktu finalnego?
8. Czy planowane podejście do monitoringu w fazie testowania i ewaluacji skuteczności produktu gwarantuje rzetelność oceny produktu finalnego?

Dobór uczestników do testowania wynika z przyjętego na etapie przygotowawczym oraz pierwszym etapie założeń i wyrażać będą reprezentatywną próbę dla każdej grupy:

- **Mapy Drogowej** – testowanie tego narzędzia odbywać będzie się w jednym z powiatów odznaczających się podobnymi jak dla całego województwa wielkościami emigracji.
- **Rozkładu Jazdy** - testowanie odbywać się będzie wśród wszystkich uczestników identyfikowanych jako strony kontaktu z reemigrantem w ramach obszaru wytypowanego dla Mapy Drogowej.
- **Poradnika Reemigranta** - test obejmie ok. 100 osób (40 osób przedstawicieli instytucji i organizacji, 60 osób potencjalnych migrantów/reemigrantów), które ocenią potencjalną wartość poradnika i skuteczność oddziaływania na jego odbiorców.
- **Warsztaty interdyscyplinarne** - test obejmie grupę 100 potencjalnych migrantów/reemigrantów oraz grupę 20 osób ze środowisk lokalnych. Test ma na celu wskazanie potencjalnych elementów bądź zakresu dodatkowych działań jakie należy prowadzić aby utrzymać reemigranta.

Pozyskanie uczestników ze strony przedstawicieli podmiotów instytucjonalnych następować będzie w drodze zaproszenia kierowanego do najwyższych władz jednostki z prośbą o udział w testach. Wraz z zaproszeniem przekazana zostanie informacja jakie korzyści może odnieść jednostka w nich uczestnicząca. Zaproszenie dla osób indywidualnych odbędzie się w formie publicznego zaproszenia wspomaganego wykorzystaniem informacji dostępnych w powiatowych urzędach pracy (reemigranci) oraz uczelniach (potencjalni emigranci).

Przetestowane zostaną zarówno cały model /schemat działania jak i poszczególne jego elementy w tym:

- a) Testowanie **Mapy Drogowej**- Celem testu będzie próbne wdrożenie i sprawdzenie prawidłowości funkcjonowania poszczególnych elementów w sposób udokumentowany i zgodny z założeniami, że procedury, procesy i czynności rzeczywiście prowadzą do zaplanowanego wyniku. Test prowadzony będzie w formie spotkań i warsztatów celem zapoznania uczestników projektu i wdrożenia rozwiązań podejmowanych w ramach realizowanych działań. W ramach testu celem udoskonalenia narzędzi, korekty i uzupełnienia ewentualnych braków przeprowadzone zostaną również badania ankietowe w zakresie poprawności funkcjonowania wdrożonego modelu funkcjonowania.
- b) Testowanie **Rozkładu Jazdy** – test jako część Mapy Drogowej będzie odbywał się w ramach tych samych spotkań, a celem będzie zbadanie czy prawidłowo

funkcjonuje, bądź gdzie występują luki w systemie postępowania poszczególnych instytucji lokalnego rynku pracy. Przetestowana zostanie procedura postępowania przeprowadzająca reemigranta od POTRZEBY, którą zgłaszał do EFEKTU. Zadania podejmowane w ramach testu będą zbieżne z działaniami opisanymi w punkcie a.

- c) Testowanie **Poradnika Reemigranta** – odbywać będzie się na przekazaniu Poradnika do zaopiniowania, następnie osoby biorące udział w testach zostaną poproszone o wypełnienie kwestionariusza ankiety weryfikującego jego przydatność i funkcjonalność.
- d) Testowanie narzędzia **Warsztatów Interdyscyplinarnych** – odbędą się spotkania dwudniowe w ramach których uczestnicy przejdą przez pełen cykl wsparcia.

Na badania testowe w części a i b przewidziano 4 spotkania podobnie jak na testowanie w części c. Ze względu na specyfikę realizowanego projektu przewiduje się równoczesne wykonywanie działań testowych co pozwoli na bieżąco weryfikować i modyfikować kształt produktu finalnego.

W ramach poszczególnych testów uczestnicy otrzymają komplet niezbędnych materiałów, tj. Mapę Drogową, Rozkład Jazdy oraz Poradnik Reemigranta.

Działania monitorowania w ramach testów prowadzone będą na bieżąco przez zespół projektowy. Każde ze spotkań zaplanowanych w ramach testowania będzie rejestrowane na urządzeniach utrwalających dźwięk lub/i obraz, co pozwoli na późniejsze uwzględnienie sugestii i wniosków. Podobnie osoby prowadzące dane spotkanie przygotowują raport ze spotkania, co pozwoli na bezpośrednie uwzględnienie rekomendacji. Otrzymane w ten sposób wyniki wpłyną na dokonanie stosownych działań korygujących i doskonalących. Ponadto w pracach zostaną wykorzystani ekspercki pracujący dotychczas na produktem finalnym. Po tej fazie realizacji projektu, na podstawie analizy efektów testowania, opracowany zostanie produkt finalny.

V. Sposób sprawdzenia, czy innowacja działa

8. Czy planowane podejście do monitoringu w fazie testowania i ewaluacji skuteczności produktu gwarantuje rzetelność oceny produktu finalnego?

O sukcesie działań zdecyduje skala wdrożenia wypracowanego rozwiązania (przyjęcie dokumentów do oficjalnej polityki, typ instytucji (JST, Inst. Rynku Pracy), które zaadaptują produkt do stosowania i skala jego potencjalnego zastosowania wobec grup docelowych obejmująca potencjalnie całe woj. opolskie. Ważnym czynnikiem jest również skala potencjalnego zastosowania modelu obejmująca i instytucje i potencjalnych odbiorców - migrantów i reemigrantów.

Ponieważ zaplanowane działania mogą przynieść pożądane efekty w dłuższym okresie czasu można zdefiniować miarę sukcesu dla projektu - będzie to spadek liczby migracji zagranicznych i wzrost liczby osób powracających z migracji. Dane te ze względów opisanych powyżej będą możliwe do pozyskania w późniejszym okresie czasu nie obejmującym okresu realizacji projektu. Bieżącym narzędziem służącym zapobieganiu ryzyka podczas realizacji przedsięwzięcia będzie ciągły monitoring projektu, którego wyniki mają wskazywać ewentualne zagrożenia bądź powstałe uchybienia. Monitoring będzie pozwalał zarówno na ocenę zgodności realizacji działań z harmonogramem i przyjętymi założeniami. Monitoring bieżący wykonywany będzie przez zespół zarządzający natomiast ewaluacja przeprowadzona zostanie przez zespół zewnętrzny.

Ewaluator zostanie wyłoniony w drodze postępowania przetargowego, gdzie w ramach specyfikacji istotnych warunków zamówienia określone zostaną szczegółowe wytyczne jakie powinien spełnić ewaluator, a do których zaliczyć należy:

- pokaźne doświadczenie w realizacji badań o podobnym charakterze i zakresie, który posiada kadre o odpowiednich kwalifikacjach i umiejętnościach,
- znajomość tematyki przedsięwzięcia tj. prowadził badania w obszarze zagadnień administracyjnych oraz społecznych,
- stawia na jakość i rzetelność prowadzonych prac na co znajduje rekomendacje w ramach dotychczas przeprowadzonych prac,

Zakres prowadzonej ewaluacji będzie odnosił się do weryfikacji stopnia przydatności opracowanych dokumentów i ich realnego zastosowania w praktyce. Obejmować będzie także weryfikację, czy sposób prowadzenia testowania był właściwy i adekwatny do powstałych rezultatów.

VI. Strategia upowszechniania

9. Czy właściwie zdefiniowano grupy docelowe i działania w ramach strategii upowszechniania?

Strategia upowszechniania rozumiana jest jako zintegrowane działanie mające na celu przekazywanie do zdefiniowanych adresatów informacji na temat wypracowanych w projekcie produktów finalnych. Przyjęta strategia upowszechniania podzielona została na następujące etapy:

- **Etap I. Zdefiniowanie celu nadrzędnego procesu upowszechniania.** Celem nadrzędnym procesu upowszechniania jest zwiększenie wiedzy ogólnej na temat praktycznych możliwości i sposobu stymulowania systemu efektywnej reemigracji w powiązaniu z wiedzą wynikającą z potrzeb i oczekiwań reemigrantów – z jednej strony oraz możliwości i kompetencji określonych podmiotów i instytucji w tym zakresie – z drugiej.
- **Etap II. Zdefiniowanie grup procesu upowszechniania.** Grupami, do których skierowane będą wypracowane w projekcie narzędzia oraz propozycje i działania systemowe będą bezpośrednio skierowane i upowszechniane wśród **reemigrantów** – osób, które powróciły z pobytu za granicą do województwa opolskiego oraz **podmiotów z otoczenia reemigrantów** czyli instytucji, które poprzez świadczone usługi mają kontakt z reemigrantami. Do grupy tych ostatnich należy zaliczyć głównie instytucje „najbliższe” reemigrantowi, a więc urzędy miast/gmin oraz instytucje rynku pracy (Wojewódzki Urząd Pracy i Powiatowe Urzędy Pracy). Jednocześnie należy założyć, że działania upowszechniające skierowane będą też do szerokiego grona odbiorców rozumianego jako opinia publiczna czy mieszkańcy województwa opolskiego.
- **Etap III. Zdefiniowanie narzędzi procesu upowszechniania.** W ramach upowszechniania i włączenia wypracowanych wyników do głównego nurtu opracowany i upubliczniony zostanie raport finalny oraz przygotowany zostanie do wdrożenia przetestowany system wsparcia oraz sieć współpracy instytucji i organizacji zajmujących się pomocą migrantom i reemigrantom. Raport zawierać będzie najważniejsze wytyczne, konkluzje oraz rekomendacje dla władz regionalnych i lokalnych w zakresie niezbędnych działań wobec reemigrantów pod kątem ich efektywnej reintegracji. Ponadto w trakcie realizacji całego procesu przewiduje się realizowanie kompleksowego podejścia promocyjnego wspierającego proces badawczy i wdrożeniowy. Planuje się, iż włączenie produktu w postaci planu działań zawierającego konkretne przykłady narzędzi oraz przypisanych im realizatorów poszczególnych działań odbędzie się poprzez przyjęcie jej przez wybrane instytucje.

VII. Strategia włączania do głównego nurtu polityki

10. Czy właściwie zdefiniowano grupy docelowe i działania w ramach strategii włączania do głównego nurtu?

11. Czy proponowane działania gwarantują skuteczność włączania do głównego nurtu polityki?

Strategia włączania rozumiana jest jako aktywność w zakresie uświadomienia konieczności włączenia (wprowadzenia) wypracowanych rezultatów do planów działania lokalnych i regionalnych instytucji z otoczenia migrantów i reemigrantów. Przyjęta strategia włączania podzielona została na następujące etapy:

- **Etap I. Zdefiniowanie celu nadrzędnego procesu włączenia.** Celem generalnym jest potrzeba uświadomienia - poprzez **działania o charakterze lobbingsowym** (konferencja, publikacje dotyczące innowacyjnych rozwiązań) - konieczności włączenia wypracowanych produktów do głównego nurtu polityki lokalnej i regionalnej, a szerzej - kreowania przez decydentów regionalnych i lokalnych systemu polityki migracyjnej na poziomie regionalnym, a nawet lokalnym, wynikającego z określonych potrzeb w tym zakresie. Działania wobec reemigrantów są jednym z elementów tej polityki, a jego rola i znaczenie będzie prawdopodobnie coraz większa. Pozyskanie przez nich wiedzy w zakresie możliwości tworzenia i wdrażania na poziomie lokalnym i regionalnym instrumentów określonego systemu działań wobec reemigrantów w regionie opolskim – jak wielokrotnie uzasadniono – jest niezbędna. W tym kontekście chodzi przede wszystkim o zwiększenie świadomości określonych instytucji na temat problematyki migracyjnej (reemigracyjnej) i jej wpływu na lokalny (regionalny) rozwój społeczno – gospodarczy. Należy mieć na uwadze fakt, że **o ile grupy tej (reemigrantów) nie należy specjalnie wyróżniać, to równocześnie nie wolno jej pomijać w lokalnej (regionalnej) polityce**, np. podejmując decyzje w zakresie polityki rynku pracy czy wdrażając konkretne działania. Zasadniczym celem tych rozwiązań jest umożliwienie reemigrantom spożytkowania kapitału zarówno przez wsparcie ich działań związanych z zakładaniem własnej firmy, jak i pomoc w znalezieniu odpowiedniego zatrudnienia, gdzie będą mogli wykorzystać swoje doświadczenia zagraniczne. Monitoring migracji (reemigracji) w poszczególnych gminach lub analiza wybranych jej obszarów (reemigracji, imigracji, emigracji) i kwestii kluczowych z punktu widzenia danej społeczności powinny pozwolić na prowadzenie polityki migracyjnej odpowiadającej regionalnym i lokalnym problemom.
- **Etap II. Zdefiniowanie obszaru procesu włączenia.** W związku z faktem, że zasięg przestrzenny projektu obejmuje województwo opolskie podejmowana aktywność w zakresie strategii włączania do głównego nurtu polityki obejmować będzie użytkowników i decydentów działających na terenie tego województwa.
- **Etap III. Zdefiniowanie grup i narzędzi włączenia.** Instytucje, z którymi obecnie lub potencjalnie mogą kontaktować się reemigranci mają szeroki charakter, co wynika z rozmaitych potrzeb osób powracających z zagranicy do kraju, od potrzeby załatwienia koniecznych spraw formalnych czy rozmaitych kwestii rodzinnych, po konieczność znalezienia pracy, a czasem nawet wsparcia psychologicznego. Stąd grupy z otoczenia reemigrantów, wśród których należałoby prowadzić działania lobbingsowe w tym zakresie mają związek zarówno z instytucjami rynku pracy i zabezpieczeń socjalnych (WUP,

PUP – y) oraz instytucjami pomocy społecznej, jak i z jednostkami samorządu terytorialnego, poradniami psychologicznymi, instytucjami doradczo – informacyjnych oraz instytucjami szkoleniowymi. Wymienione powyżej podmioty uczestniczą jednocześnie w procesie tworzenia oraz uchwalania strategicznych dokumentów odnoszących się do lokalnego i regionalnego rozwoju społeczno – gospodarczego, polityki zatrudnienia, polityki społecznej. Dokumenty będące podstawą prowadzonej przez nie działalności, określające zakres celów, zadań i kompetencji, są najbardziej właściwym narzędziem włączania przez nie wypracowanych w efekcie realizacji projektu instrumentów. Stąd wyłaniają się trzy grupy narzędzi włączania, a mianowicie: na poziomie polityki regionalnej są to dokumenty strategiczne województwa, na poziomie lokalnym są to dokumenty strategiczne gminy, na poziomie poszczególnych instytucji są to dokumenty strategiczne tych podmiotów.

VIII. Kamienie milowe II etapu projektu

Należy wskazać kilka kluczowych dla przebiegu 1/ etapu terminów (np. rozpoczęcie zakończenie testowania, zakończenie ewaluacji itp.). Terminy te stanowią będą wskazówką dla instytucji finansującej projekt do określenia terminów dokonywania wspólnie z projektodawcą okresowych przeglądów postępów prac w projekcie.

Strategia wdrażania innowacji dotyczy zarówno etapu testowania wstępnych wersji produktów finalnych jak też procesu ich ewaluacji, opracowania finalnych wersji produktów i ich wdrażania. Dlatego też kamienie milowe projektu dotyczyć będą logicznych i czasowych sekwencji wdrożenia innowacji, według następującego schematu:

- Przeprowadzenie działań badawczych o charakterze uzupełniającym II kwartał 2011
- Opracowanie rekomendacji wdrożeniowych i opisów wstępnych wersji produktów finalnych - opracowane w III kwartale 2011
- Ewaluacja produktów finalnych i działania korygujące. W wyniku ewaluacji powstaną rekomendacje wdrożeniowe i raport z ewaluacji III kwartał 2011
- Upowszechnienie produktów poprzez wdrożenie. Realizacja wdrożenia produktów finalnych dla szerszych grup użytkowników wykonanie: III kwartał 2011
- Działania włączania w nurt polityki lokalnej i regionalnej poprzez działania upowszechniające pozwalające na internalizację celów - konferencję z udziałem decydentów i dystrybucję publikacji wykonanie IV kwartał 2011

IX. Analiza ryzyka

12. Czy analiza ryzyka pozwala na określenie potencjalnych zagrożeń i zaplanowanie działań w celu zmniejszenia ich negatywnych skutków?

13. Czy analiza ryzyka przewiduje właściwe sposoby ograniczania najważniejszych zagrożeń?

Bieżącym narzędziem służącym zapobieganiu ryzyka podczas realizacji przedsięwzięcia będzie ciągły monitoring projektu, którego wyniki mają wskazywać ewentualne zagrożenia bądź powstałe uchybienia. Monitoring będzie pozwalał zarówno na ocenę zgodności realizacji działań z harmonogramem i przyjętymi założeniami. Monitoring bieżący wykonywany będzie przez zespół zarządzający natomiast ewaluacja przeprowadzona zostanie przez zespół zewnętrzny. Twarde rezultaty monitorowane będą na bieżąco w trakcie trwania projektu - odpowiedzialny zespół zarządzający. Dokumentami pozwalającymi ocenić i bieżąco monitorować projekt, będą dokumenty projektowe w tym m.in. dokumenty finansowe oraz te związane z merytoryczną częścią projektu (np. ankiety badawcze, raporty z badań itp.). Ryzyko poprawnej realizacji projektu jest duże jednakże udział w nim odpowiedniej kadry zarówno zarządzającej jak i merytorycznej wraz z szerokim udziałem czynnika społecznego (ostatecznych odbiorców produktów) pozwoli zapobiec niezrealizowaniu zakładanych rezultatów. Oraz w przypadku identyfikacji zagrożenia pozwoli na podjęcie odpowiednich działań zapobiegawczych. O sukcesie projektu stanowi zarówno innowacyjność i kompleksowość podejścia do problemu (dogłębna jego analiza) jak i szeroki udział potencjalnych odbiorców projektu w jego realizacji. O sukcesie stanowić też będzie odpowiedni zespół powołany do jego realizacji w tym kadra naukowa z dwóch największych opolskich uczelni na co dzień zajmująca się opisaną w projekcie problematyką.

X. OPIS WSTĘPNYCH WERSJI PRODUKTÓW

14. Czy wstępna wersja produktu finalnego jest adekwatna do założeń opisanych w strategii?

15. Czy wstępna wersja produktu finalnego może zostać poddana testowaniu?

Produkty finalne znajdują się w załączniku do przedmiotowej strategii.

Zasadniczym celem wszystkich form wsparcia reemigrantów powinno być umożliwienie im spożytkowania pozyskanego za granicą kapitału w Małopolsce. Chodzi przede wszystkim o kapitał ekonomiczny, oszczędności zgromadzone za granicą, oraz kulturowy, czyli nowe umiejętności i doświadczenie pracy w innych środowiskach. Nie chodzi tylko o to, aby zaktywizować zawodowo reemigrantów, lecz umożliwić im wykorzystanie potencjału w Małopolsce. Eksperti zaangażowani w projekt „Kierunek Małopolska” zgadzają się także, że o ile grupy tej nie należy specjalnie wyróżniać, to równocześnie nie wolno jej pomijać, np. podejmując decyzje w zakresie polityki rynku pracy czy wdrażając konkretne działania. Zasadniczym celem tych rozwiązań jest umożliwienie reemigrantom spożytkowania kapitału zarówno przez wsparcie ich działań związanych z zakładaniem własnej firmy, jak i pomoc w znalezieniu odpowiedniego zatrudnienia, gdzie będą mogli wykorzystać swoje doświadczenia zagraniczne.

Punktem wyjścia w opracowaniu katalogu były wnioski z badań przeprowadzonych wśród powracających do Małopolski. Na wstępne propozycje rozwiązań sformułowane na podstawie materiału badawczego oraz analizy dobrych praktyk Monitoring migracji w konkretnych województwach lub analiza wybranych obszarów czy kwestii kluczowych z punktu widzenia danej społeczności powinny pozwolić na prowadzenie polityki migracyjnej odpowiadającej regionalnym i lokalnym problemom.

Imię, nazwisko, funkcja i podpis osoby/-ów składającej/-ych strategię

W przypadku projektów realizowanych w partnerstwie (nie dotyczy partnerstwa ponadnarodowego) podpisy pod strategią muszą złożyć przedstawiciele wszystkich instytucji partnerskich.